

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Dítě a péče příbuzných (bitvy o děti v rámci širší rodiny)

V životě nastávají situace, které naruší vztahovou rovnováhu či harmonii a klid mezi příbuznými, a osoby, které by si měly být spíše oporou, se rázem stanou nepřáteli. Předmětem hádek je velmi často majetek, ale v praxi narážíme nezdědky i na případy, kdy se uprostřed sporu ocitne dítě. Setkáváme se s tím, že se prarodiče soudí se svými dětmi o možnost vídat se s vnoučaty, ale také s ještě více konfliktní situací, kdy se příbuzní s rodiči přou o to, kdo bude o dítě pečovat.

V loňském roce vydal Ústavní soud („ÚS“) poměrně zásadní nálezn (sp. zn. IV. ÚS 2884/22), který můžeme použít jako konkrétní příklad pro vstup do právní problematiky péče tzv. jiné osoby o nezletilé dítě. V tomto případě šlo o spor mezi otcem a jeho bývalou tchyní (tzv. mateřská babička či matka z matčiny strany) o péči o 14letou dceru po úmrtí její matky. V roce 2020 byla mezi rozvádějícími se rodiči dívky uzavřena dohoda o úpravě poměrů. Dívka byla svěřena do péče matky a otec se s ní dále vídal vždy jednou za 14 dní o víkendu. V roce 2021 matka zemřela. To je moment, se kterým je spojen jeden automatický právní důsledek. Jediným zákonným zástupcem a pečujícím rodičem se automaticky stal otec. Bez ohledu na předchozí rozsudek opatrovnického soudu. Ve skutečnosti se však k dívce do domu ihned nastěhovala právě (mateřská) babička a otcovi v osobní péči o dceru bránila, resp. nesouhlasila s tím, aby se do domu nastěhoval k dceři on. Následovalo soudní řízení, ve kterém samotná dívka uvedla, že preferuje zůstat s babičkou a s otcem se vídat (žádný problém s ním ale zřejmě neměla). ÚS potvrdil svěřeni dcery do péče babičky. K nálezu je připojeno odlišné stanovisko soudce Jana Wintra, které hezky shrnuje hlavní problém tohoto rozhodnutí. S tímto disentním názorem se plně ztotožňujeme. Jan Wintr konstatoval, že soud flagrantně porušil jasné ustanovení § 953 občanského zákoníku („OZ“), neboť otcovi nebrání žádná objektivní ani subjektivní překážka v osobní péči a svěřeni dítěte do péče jiné osoby než rodiče musí být subsidiárním opatřením k péči vlastních rodičů.

Z rozhodnutí je zřejmé, že klíčovým faktorem, na základě kterého soud rozhodl tak, jak rozhodl, byl **názor samotné nezletilé dcery**. Je tedy možné, aby se dítě dostalo z péče rodičů do péče babičky, dědy, strýce, tety nebo jiného příbuzného, jen na základě toho, že řekne, že je (o trochu) radši s nimi, než s vlastním rodičem? Co říká zákon? V ustanovení § 953 odst. 1 OZ je uvedeno, že soud může svěřit dítě do osobní péče jiného člověka, pokud o dítě **nemůže osobně pečovat žádný z rodičů** ani poručník. Poručníka necháme stranou a podíváme se na to, co to znamená, že o dítě **nemůže osobně pečovat žádný z rodičů**.

Již ze samotného jazykového vyjádření této podmínky je zřejmé, že musí existovat nějaká překážka, která rodiči v péči brání. Překážka může existovat objektivně, ale také subjektivně (rodič nechce či se na osobní péči momentálně necítí). Touto překážkou však nemůže být čistě a pouze vyslovené přání dítěte. Taková situace v tomto judikovaném případě zřejmě nastala. Ani jeden ze soudů

nekonstatoval existenci jakékoli překážky a sám otec v řízení opakovaně argumentoval, že je jak schopen, tak ochoten se o dceru starat. Jeho péči podpořil dokonce orgán sociálně právní ochrany dětí („**OSPOD**“), který v řízení zastupoval jako opatrovník dceru. ÚS (resp. krajský soud, jehož rozhodnutí shledal ÚS jako správné) však přesto rozhodl o preferenci péči babičky.

Jakékoli rozhodnutí o úpravě péče o nezletilé dítě musí primárně sledovat **nejlepší zájem dítěte**. Obecně je nepochybně v zájmu každého dítěte, aby bylo v péči svých rodičů. Vyplývá to již z ústavních předpisů. Listina základních práv a svobod upravuje v čl. 32 odst. 4 pravidlo, podle něhož je péče o děti a jejich výchova právem rodičů, a i děti mají podle téhož ustanovení právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů pak mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Na věc je nezbytné pohlédnout i z pohledu samotných rodičů. Úmrtí rodiče je velmi závažnou okolností. Konstatovat však, že pro opuštění rodičovské péče postačí názor dítěte, znamená fakticky rezignovat i na povinnost dítěte dbát jeho rodičů, která je rovněž normami právního řádu zakotvena. Je zřejmé, že nic nelze hnát „ad absurdum“. Nelze však rezignovat na obecná pravidla společnosti, s nimiž se postoj dítěte, zejména v pubertálním věku, kterým by děti držely rodiče pomyslně v šachu argumentem „pokud mi nevyhovíš, půjdu bydlet k babičce“, podle našeho názoru neztotožňuje.

V tomto konkrétním výše prezentovaném případě se vyšší soudy shodly na tom, že v nejlepším zájmu dítěte je vyhovět jeho názoru. Je však otázkou, jestli názor dítěte a jeho nejlepší zájem je nutně totéž. Máme za to, že v každém konkrétním případě je velmi důležité nejen názor dítěte zjistit, ale také jej řádně posoudit. Jak hluboké je přesvědčení dítěte o sdělovaném uspořádání jeho péče, jaká je příčina preference určité osoby před osobou jinou a jde-li o zásadní či spíše „vlažnou“ preferenci. V praxi jsou nám známy velmi závažné případy, kdy natolik došlo k poškození vztahu mezi dítětem a rodičem, že by bylo stěží možné dítě ke kontaktu s tímto rodičem nutit a přesvědčovat ho, že je v jeho (teoretickém) zájmu, aby bylo tímto rodičem vychováváno (typicky případy domácího násilí páchaného na dětech či na druhém rodiči, kterému děti přihlížely). Stejně tak ale máme případy evidentní manipulace názorem dítěte druhým (majoritně nebo výhradně pečujícím) rodičem. Tam je naopak většinou vhodné umožnit nepreferovanému či dokonce zavrhanému rodiči, aby dostal šanci dítě osobní snahou „přesvědčit“ či se mu „připomenout“ a dítě pomyslně vrátit tam, kde bylo, když vztahy mezi nimi byly ještě v pořádku. Stejně tak známe případy, kdy se dítě snaží sdělováním preference jednoho rodiče ze situace využít to nejvíce „pro sebe“, protože mu např. jeden z rodičů či jedna z pečujících osob více ustupuje.

V řadě případů dítě přirozeně preferuje přítomnost jednoho rodiče před druhým jednoduše a právě proto, že u něj má větší volnost (u druhého naopak ostré výchovné limity), nebo se s ním více baví (ve smyslu zábavy, nikoli komunikace) či může realizovat své koníčky, ke kterým druhý nemá tak silný vztah. V tomto posledním případě je třeba být velmi na pozoru a skutečně dobře vážit, jestli je v zájmu dítěte (z hlediska jeho dlouhodobého vývoje a formování osobnosti) zachovat rovnoměrnou péči, a tedy i výchovný vliv obou rodičů, nebo s mávnutím ruky zjednodušit nastavení rodinných poměrů na míru momentálnímu názoru dítěte ovlivněnému do značné míry preferencí pohodlí.

V případech, kdy je rozhodováno o péči o dítě třetí osobou, by to mělo být ještě jednodušší. Nejde o poměrování dvou pečujících osob, které zákon staví sobě na roveň (rodičů). Rodič má dle § 953 odst. 1 OZ jasnou preferenci před kýmkoli jiným. Pokud není dána (a prokázána) existence překážky bránící rodiči v osobní péči, není vůbec možné zvažovat, že by bylo dítě svěřeno do péče třetí osoby. Zmiňovaný náleží ÚS tuto optiku ovšem změnil a výklad posunul. Kam to může vést, jsme si v naší praxi vyzkoušeli hned záhy.

Případ nezletilého Dominika

Malý Dominik byl v roce 2016 svěřen do péče matky. S otcem se vídal jednou za 14 dní o víkendu. Pravidlo bylo uzpůsobeno velké vzdálenosti mezi bydlišti rodičů. V roce 2024, kdy bylo Dominikovi už 11 let, matka zemřela. Její bratr, tedy strýc nezletilého okamžitě podal návrh na vydání předběžného opatření a soud mu vyhověl. Dominik tak byl svěřen na dobu 3 měsíců do jeho péče. Podkladem pro toto rozhodnutí byla pro soud pouze tvrzení strýce, notářský zápis, kterým matka ještě před svou smrtí předběžně projevila své přání, aby byl syn svěřen do péče strýce, a zpráva psychologa, že které však nevyplývalo nic jiného než to, že Dominik nechce být stavěn do role toho, kdo si má vybírat.

Okresní soud z výše zmiňovaného nálezu ÚS na podporu předání Dominika do péče strýce citoval, že *je v nejlepším zájmu nezletilé, aby nadále po smrti matky zůstala v existujícím, známém a bezpečném prostředí své babičky*. Nezletilého Dominika se ale nikdo na názor neptal a to, jestli je prostředí otce jakkoli „nebezpečné“ nebo „méně bezpečné“, rovněž nebylo zjišťováno. K převzetí Dominika strýcem do faktické péče došlo navíc neplánovaně (bez varování) na pohřbu Dominikovy matky, kam přijel s otcem.

Po dlouhých týdnech odloučení se podařilo realizovat převzetí Dominika ke „styku“ s otcem dle předběžného opatření (před tím se vždy našel nějaký „důvod“, který víkend s otcem zhatil). Až faktické znovunavázání osobního kontaktu Dominika s otcem a usilovná a trpělivá práce právních zástupců vedla ke změně pohledu soudu na tuto rodinnou situaci a předběžné opatření nebylo prodlužováno i přes nový návrh strýce. To, že otec dostal reálnou šanci mít Dominika opět u sebe, bylo v daném případě klíčové. Z praxe nám jsou bohužel známy případy, kdy delší odloučení od rodiče v kombinaci s poměrně urputnou snahou druhé „strany“ (ať už je to druhý rodič, nebo jiná pečující osoba), aby dítě tohoto rodiče zavrhlo či s ním nechtělo trávit čas, vedou skutečně k nenávratnému porušení vztahu s dítětem a definitivnímu odmítnutí tohoto rodiče. A i když pak rodič po letech dosáhne „právního vítězství“, roky, o které jejich vztah přišel, ani přízeň dítěte, žádný dokument nevrátí a nezajistí.

Navíc je nutné konstatovat, že fakticky by ani k těmto konfliktům docházet nemělo. Právo péče mají rodiče, dítě má právo na péči rodičů. Nutit dítě volit je fakticky to nejhorší, co můžeme tomuto dítěti udělat.

Případ nezletilé Sofie

Nezletilá Sofie byla v roce 2019 svěřena do péče matky. S otcem se vídala poměrně omezeně, ale vztah měli dobrý. Matka začala mít problémy s nadužíváním alkoholu, které se projevovaly zejména doma (resp. zřejmě ji neomezovaly v pracovním výkonu a společenském životě). Nezletilá je ale zaznamenala a byla nucena se s tím vyrovnávat. V roce 2023 se rodinná situace vyhroutilá poté, co tehdy desetiletá Sofie utekla z domu ke svému otci. Ten se spojil se svou bývalou tchyní, tedy mateřskou babičkou (vztahy měli dobré) a spojili se s OSPOD s prosbou o pomoc při řešení situace. OSPOD fakticky nepomohl, kontaktoval matku a dcera se vrátila do její péče. Po několika týdnech se situace opakuje a dívka ve večerních hodinách utíká přes celé město od matky ke svému otci. Ten ovšem nemá uzpůsobené bytové podmínky k tomu, aby ji převzal do své péče a znovu se spojuje s bývalou tchyní. Matka si po nějaké době všimla zmizení dcery a nechala ji hledat policií. Ta ji nachází u otce až v nočních hodinách. OSPOD je i v tomto případě neaktivní a babička s otcem se obrací na právní zástupce. Společně podávají návrh na vydání předběžného opatření, podle kterého by byla dcera svěřena na dobu tří měsíců do péče babičky. OSPOD návrh podpořil a soud předběžné opatření vydal.

V následně zahájeném řízení ve věci samé matka problém s alkoholem negovala a odmítla, že by s jejím přístupem k péči o dceru bylo cokoli špatně. Bez její spolupráce tak babička (s podporou otce) navrhla svěřením vnučky do své péče dle § 953 OZ. Po zohlednění všech okolností a názoru nezletilé dcery soud návrhu vyhověl.

Na rozdíl od výše zmiňovaného nálezu ÚS, ve kterém byl názor nezletilé formulován jako „preference“ prostředí babičky před prostředím otce, bez verbalizace jakéhokoli problému, který by nezletilá vnímala na péči otce, v tomto případě byly formulovány zásadní připomínky k péči matky. Nezletilá vypověděla, že matka byla pod vlivem alkoholu často agresivní a nevyzpytatelná (samozřejmě nepoužila toto slovo, ale popsala řadu situací, kterým toto označení odpovídá). Vypověděla, že matka schovávala alkohol do její aktovky, boxu s hračkami či do jejích skříní, budila ji v nočních hodinách a nutila ji uklízet, nejednou ji musela opilou svlékat a ukládat do postele. Opakovaně jí slíbila, že už nebude pít, ale vždy to porušila.

Závěr

Ze shora uvedených příkladů je zřejmé, že i jazykově jednoduše vyjádřené pravidlo může být v praxi aplikováno diametrálně odlišně. Zásadní z našeho pohledu ovšem je, aby byla aplikace důsledně vedena hlavním kritériem, kterým je nejlepší zájem dítěte. Nikoli však „teoretického“ či „průměrného“ dítěte, ale dítěte zcela konkrétního, zasazeného do jeho vlastní rodinné situace. Zájmem každého dítěte by mělo být primárně to, aby mohlo vyrůstat v péči vlastních rodičů. **Teprve při zjištění existence zásadních překážek bránících oběma rodičům v osobní péči o dítě by pak mělo být přistupováno k tomu, že bude dítě svěřeno do péče třetí osoby.**

Pokud se podíváme na ustanovení § 953 OZ pragmaticky, mohou třetí osoby o dítě pečovat jen tehdy, pokud rodiče nechťejí (dítě opustí), nemohou (např. jsou nemocní, zdravotně to nezvládnou) anebo neumí (jsou nekompetentní např. z důvodu drogové závislosti). Ustanovení nemá sloužit k tomu, aby se stalo nástrojem boje o dítě dokonce v rámci širší rodiny, je pouze právní normou, která má pomoci dítěti, o nějž rodiče pečovat z uvedených důvodů nezvládnou či by vzhledem ke svému stavu opravdu neměli.

Ustanovení § 953 OZ nemá být používáno v situacích, na které dopadá § 927 OZ upravující právo příbuzných či společensky blízkých osob stýkat se s dítětem. Zájem dítěte není možno automaticky ztotožnit s přáním dítěte. Stejně tak ale platí, že je třeba názoru dítěte skutečně naslouchat a pokusit se pochopit jeho motivaci v konsekvencích jeho rodinné situace. Není možné na děti přenášet odpovědnost za jejich vlastní vývoj, ale ani zavírat oči před zásadními námitkami či obavami, které dítě má. I z tohoto důvodu je třeba velmi citlivě jejich názor zjistit, posoudit a dítěti také vysvětlit, proč se soud případně od názoru odchýlil. Odchýlení pak musí předcházet především „zdravý rozum“, kterého je velmi často v rodinném právu třeba.

Mgr. Veronika Bočanová

Partnerka

HAVEL & PARTNERS

ÚSPĚCH SPOJUJE

[HAVEL & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Florentinum, recepce A
Na Florenci 2116/15
110 00 Praha 1

Tel.: +420 255 000 111
Fax: +420 255 000 110
e-mail: office@havelpartners.cz

(Jména nezletilých použítá v článku byla změněna)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový zákon o veřejných dražbách, aukce a obálkové metody](#)
- [Pohled přes hranice - natáčení pornografických klipů jako důvod výpovědi z nájmu bytu](#)
- [Nařízení EU o umělé inteligenci a jeho dopady na využití jazykových modelů v advokátní praxi](#)
- [Revize zájezdové směrnice: co přináší, co hrozilo a co to znamená pro praxi](#)
- [Kupní smlouva o převodu nemovitosti bez uvedení výše kupní ceny](#)
- [Druhá „tlačítková novela“: povinné tlačítko pro odstoupení od smlouvy](#)
- [Souhlas s veřejným užíváním pozemku jako překážka nároku na bezdůvodné obohacení - nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2541/25](#)
- [Kupní smlouva bez přesného určení kupní ceny](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)